

Český systém finanční podpory vysokoškoláků: slabý, děravý, zastaralý¹

DANIEL MÜNICH* A JIŘÍ SLABÝ*

Shrnutí

- Přímá finanční podpora vysokoškolských studentů v Česku je na standardy zemí EU27 i OECD extrémně nízká, plošná a málo zacílená na ekonomicky potřebné zájemce o studium. Nepřímá podpora je poskytována dominantně skrze slevu na dani z příjmů a daňový bonus rodičů, což omezuje, či dokonce eliminuje podporu studentů se sociálně-ekonomicky slabým rodinným zázemím. Téměř všechny formy podpory končí s dosažením 26. roku věku, byť nemalá část studentů tento věk převyšuje. Navzdory tomu a s ohledem na rozpočtová omezení, Česko dosud nezavedlo dlouhodobě samo-financovatelný systém regulovaných studentských půjček či vratných grantů, fungující v řadě zemí OECD.
- Extrémně slabá a špatně cílená podpora studentů v Česku přispívá k dlouhodobě vysoké podmíněnosti vysokoškolského vzdělání vysokoškolsky vzdělanými rodiči studenta a jejich ochotou dospělého potomka při studiu finančně a materiálně podporovat. Nízká míra veřejné podpory přispívá k velikém výskytu výdělečné činnosti při studiu, dlouhé době studia a vysoké míře nedokončování studií v Česku. Je to pak velmi drahé jak pro samotné studenty, tak daňové poplatníky a země tím navíc přichází o vzácné talenty.
- Český systém finanční podpory studentů vyžaduje zásadní strukturální modernizaci. Ta by měla spočívat ve zvýšení podílu přímé podpory, lepším zacílení na sociálně-ekonomicky potřebné a v pravidelné valorizaci s ohledem na průběžný růst mezd a nákladů na živobytí, vyšší dostupnosti studentského bydlení. V případě omezení na straně veřejných prostředků by měl vzniknout systém vratné podpory ve formě regulovaných studentských půjček nebo vratných grantů.
- Společenské, odborné i politické vnímání potřeby systémové reformy je dlouhodobě nízké. V naprosté většině dosud zveřejněných volebních programů je tomuto tématu věnována pozornost spíše okrajová, většina politických stran a hnutí v době zveřejnění této studie ještě program ani neměla.

Mezinárodní srovnání

Podrobnější mezinárodní srovnání systémů finanční podpory vysokoškoláků nabídla již studie IDEA 2021 (Kořínek a Münich)². Mezinárodní postavení českého systému dokumentují klíčové ukazatele v následujících **Grafech 1–6**.

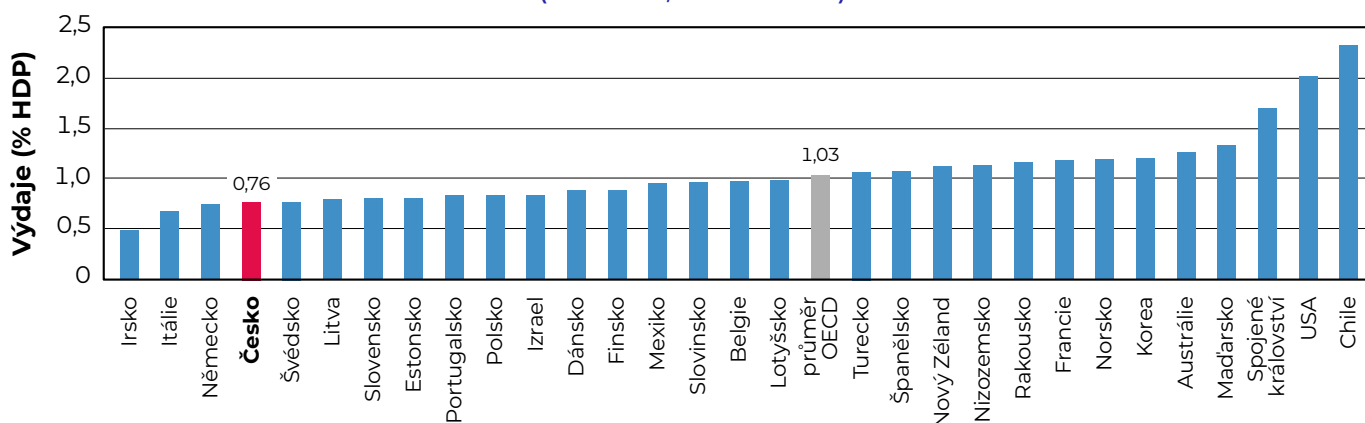
1 Autoři děkují za dílčí výpočty a odborné konzultace ohledně daní a dávek Michalu Šoltésovi, Kláře Kalíškové za výpočty TaxBen modelem CERGE-EI, Tarasu Hrendashovi za výpočty na datech EU SILC. Za cenné komentáře a rady autoři děkují Jakubu Čechovi, Jakubu Fischerovi, Janu Gondkovi, Michalu Šoltésovi, Vlastimilu Růžičkovi, Kristýně Vltavské. Použitá mapa je převzata se svolením Eurydice. Případné zbývající chyby však jdou pouze na vrub autorů. Studie reprezentuje pouze názor autorů, a nikoli oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium UK (CERGE). Tato práce vznikla v rámci projektu Talent s podporou RSJ Nadace.

* CERGE-EI, společné pracoviště UK a EKÚ AV ČR, v. v. i.

2 O. Kořínek a D. Münich, studie IDEA 8/2 021

Intenzita celkových výdajů České republiky na terciární vzdělávání – veřejných a soukromých bez výdajů na výzkum a vývoj (VaV) – na úrovni 0,76 % HDP je ve srovnání s průměrem zemí OECD 1,03 % velmi nízká (**Graf 1**). Příčinou jsou v Česku i poměrně nízké veřejné výdaje na vysoké školství a absence příjmů veřejných škol ze školného.

Graf 1: Intenzita výdajů Česka na terciární vzdělávání je hluboko pod průměrem zemí OECD
(v % HDP; v roce 2021)

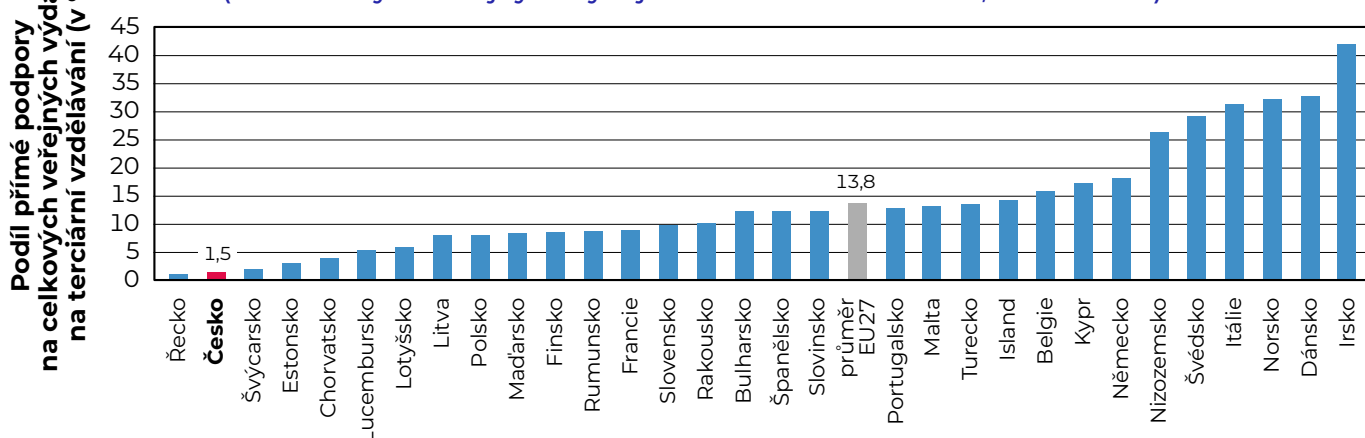

Zdroj: Education at a Glance 2024, OECD, Tabulka C.2.1, str. 281.

Objem přímé veřejné finanční podpory vysokoškolských studentů v Česku je také extrémně nízký. Přímá podpora je poskytována přímo studentům, na rozdíl od nepřímých podpor skrze rodiče nebo slevy. Intenzitou, tedy podílem přímé veřejné finanční podpory na celkových veřejných výdajích na terciární vzdělávání, je Česko hned po Řecku druhé na úrovni pouhých 1,5 %, zatímco průměr zemí EU27 na úrovni 13,8 % je násobně vyšší (**Graf 2**).³

Graf 2: Intenzita přímé veřejné podpory vysokoškoláků v Česku patří k nejnižším v rámci EU27

(v % celkových veřejných výdajů na terciární vzdělávání; v roce 2021)

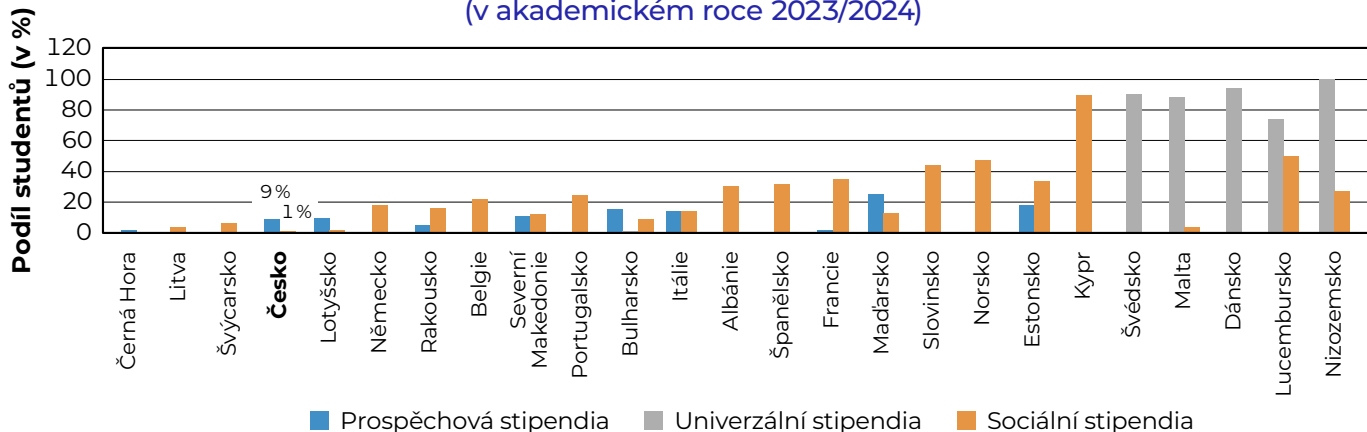

Zdroj: Eurostat

3 Nízký objem přímé podpory může být částečně dán i nízkou mírou jejího čerpání studenty, kteří na ni mají nárok.

Systém univerzálních studentských stipendií (angl. *universal grants*), který mají např. ve Švédsku, Dánsku či Nizozemí, v Česku dosud neexistuje. Pouhé 1 % zdejších studentů pobírá stipendium sociální, což je zdaleka nejmenší podíl v rámci zemí EU27 (**Graf 3**).⁴

Graf 3: Podíl studentů v Česku pobírajících sociální stipendium je extrémně nízký
(v akademickém roce 2023/2024)

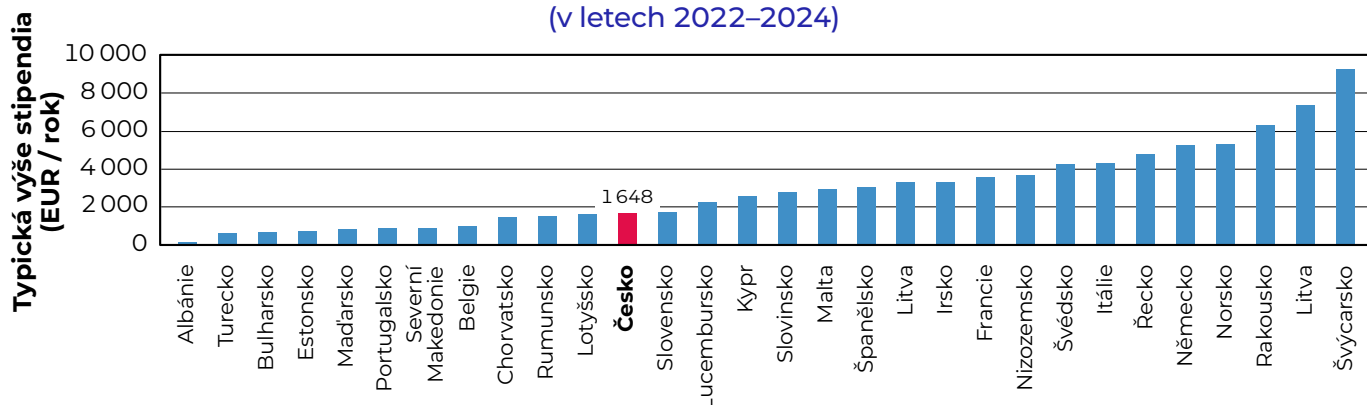

Pozn: Domácí studenti prezenční formy studia prvního cyklu (bakalářské studium), nejnovější dostupná data pro Lotyšsko, Německo, Rakousko, Belgii, Severní Makedonii, Bulharsko, Albánii, Francii, Norsko a Švédsko jsou pro rok 2022/2023. Data pro Chorvatsko a Rumunsko nerozlišují typ stipendia, celkový podíl beneficiantů je 12 %, respektive 30 %.

Zdroj: Eurydice

I přesto, že v Česku sociální stipendium pobírá pouhé procento studujících, patří výše českých stipendií v ekvivalentu 1 648 euro ročně k nižším v EU (**Graf 4**). Na této skutečnosti nic zásadně nemění ani zohlednění parity kupní síly. V řadě zemí je podpora výrazně větší, a to i tam, kde existují univerzální stipendia dostupná i studentům se silným ekonomickým zázemím rodičů. Českým studentům tak často nezbyvá, než hradit náklady s výraznou pomocí rodičů a případně výdělečnou prací při studiu.

Graf 4: Typická výše sociálního stipendia v Česku patří k nejnižším v Evropě
(v letech 2022–2024)

Pozn: Protože výše stipendia se v rámci zemí liší, uvádí Eurydice 'typickou' hodnotu stipendia v dané zemi. Domácí studenti prezenční formy studia prvního cyklu (bakalářské studium). V případě Rumunska, Slovenska, Lucemburska, Slovinska, Irska, Francie, Švédska, Řecka a Německa nejsou hodnoty výše typického stipendia k dispozici a údaj představuje aritmetický průměr hodnot nejnižšího a nejvyššího stipendia.

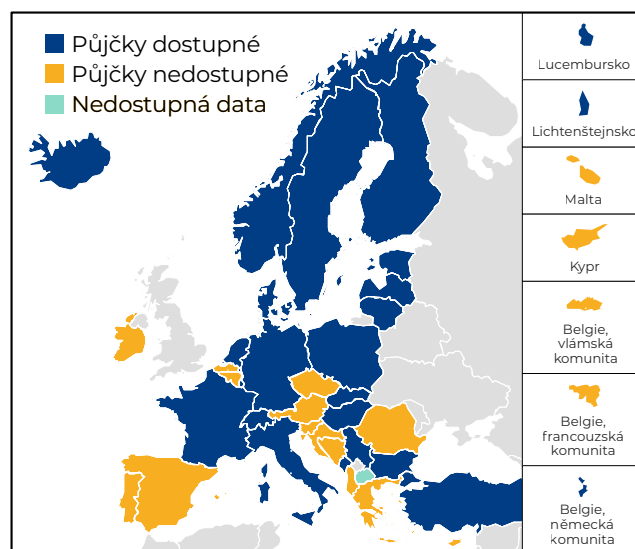
Zdroj: Eurydice

⁴ Podrobné popisy národních systémů podpory studentů obsahují přehledy Eurydice

Navzdory tomu, že český systém přímé nevratné podpory studentů je finančně extrémně slabý a špatně zacílený, nebyla dosud zavedena ani žádná forma podpory vratné, jakou představují regulované studentské půjčky či vratné granty (**Graf 5**). Přitom takový systém může být z dlouhodobějšího pohledu do velké míry či zcela samofinancovatelný (tj. rozpočtově neutrální). A dobře nastavený může podporu autonomně směřovat k nejpotřebnějším studentům a zájemcům o studium, včetně studentů škol soukromých a studujících v zahraničí.

Slabý a špatně zacílený český systém finanční podpory studentů ve svém důsledku přispívá k velmi vysoké podmíněnosti vysokoškolského studia a získání vysokoškolského vzdělání rodinným zázemím vysokoškolsky vzdělanými rodiči studenta (**Graf 6**).⁵ Že je mezi českými vysokoškoláky velmi malé zastoupení těch ze slabších socioekonomických domácností, dokládají i další mezinárodní srovnání.⁶ Poměrně vysoký podíl českých studentů při studiu pracuje (viz **Textbox**). Česko se tak dlouhodobě připravuje o vzácné talenty.

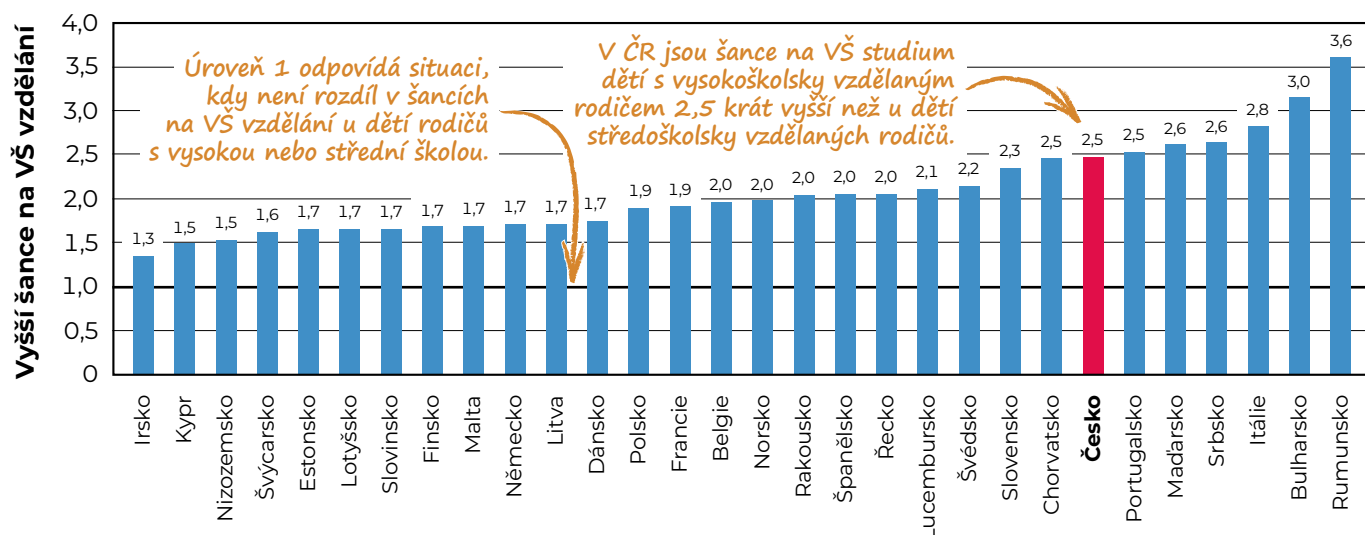
Graf 5: Česko patří k menšině vyspělých evropských zemí bez systému vratné pomoci studentům (ve školním roce 2023/2024)

Pozn: Domácí studenti prezenční formy studia prvního cyklu (bakalářské studium). Zdroj: [\[1\]](#)

Graf 6: Podmíněnost dosažení vysokoškolského vzdělání vzděláním rodičů je v Česku velmi vysoká

(Kolikrát pravděpodobnější je VŠ studium či jeho dosažení v populaci 20–30 let staré v případě alespoň jednoho VŠ vzdělaného rodiče oproti populaci bez VŠ vzdělaného rodiče)

Zdroj: Vlastní výpočty s využitím dat SILC 2019, (Eurostat) [\[1\]](#)

⁵ Čeští vysokoškoláci v různých šetřeních sice vnímají finanční situaci svých rodičů v evropském srovnání jako poměrně dobrou, nicméně do těchto šetření nejsou zpravidla zahrnuti ti, kteří vysokou školu nestudují právě z důvodu, že si to jejich rodiče nemohli dovolit nebo nebyli ochotni podporu poskytnout.

⁶ EUROSTUDENT 8 Synopsis of Indicators 2021–2024 [\[2\]](#)

Český systém podpory studentů v kostce

Český systém finanční podpory vysokoškolských studentů obhospodařuje 7 hlavních nástrojů.⁷ Zde shrneme jejich klíčové charakteristiky a podrobnosti uvádíme v Příloze. Čtyři z nástrojů mají charakter podpory přímé, dva nepřímé, jeden byl zrušen v rámci konsolidačního balíčku v roce 2024.

Tabulka 1: Základních formy finanční podpory vysokoškoláků v Česku

Forma podpory	Nárok studentů starších 25 let	Podíl studentů	Výše měsíční podpory (čistého)
Přímé formy podpory			
Sociální stipendium	NE	<1 % ^{i#}	3 940 Kč
Ubytovací stipendium	ANO	Cca 45 % ^{i#}	600 Kč ^{i#}
Hrazené zdravotní pojištění státem	NE	Většina studentů	2 127 Kč ⁱⁱ
Sleva na jízdném	NE	Neznámý podíl studentů	Dle intenzity cestování
Dotované stravování v menzách	ANO	Neznámý podíl studentů	Nelze určit
Sleva na dani z příjmů studenta	NE	0 %	Zrušena od roku 2024
Nepřímé formy podpory			
Daňový odečet rodičů	NE	Většina studentů	1 267–2 320 Kč ⁱⁱⁱ
Přídatek na dítě rodičů	NE	Zanedbatelný podíl	1 080 nebo 1 580 Kč

Jde pouze o expertní odhady, protože přesné údaje nejsou k dispozici.

i Jde o podíl všech studentů, včetně těch bydlících ve stejném okrese.

ii Za studenta stát v roce 2025 hradí pojistné 2 127 Kč měsíčně. Osoba bez zdanitelných příjmů je jinak povinná platit 2 808 Kč měsíčně. Ale na druhé straně pracující studenti v zaměstnaneckém vztahu platí povinné odvody na zdravotní pojištění.⁸

iii Částka je závislá na pořadí dítěte v rodině.

Přímé formy podpory vysokoškoláků

- Na **sociální stipendium** dosahuje méně než 1 % vysokoškoláků a nárok mají jen studenti před dosažením 26. roku věku. V mezinárodním srovnání jde o extrémně nízký podíl (viz také **Graf 3**). Okruh studentů s nárokem na stipendium se od roku 2022 o něco rozšířil. Nárok na stipendium zaniká skokově při překročení rozhodné hranice potřeby o jedinou korunu. Samotná výše stipendia v měsíčním ekvivalentu 3 940 Kč je i na mezinárodní poměry extrémně nízká (viz také **Graf 4**).
- **Ubytovací stipendium** pobírá sice téměř polovina vysokoškoláků, ale průměrná výše stipendia cca 600 Kč měsíčně je s ohledem na současné ubytovací náklady až zanedbatelná. Náklady na bydlení poslední roky rostly výrazně rychleji než výše stipendia, což již dříve nízkou reálnou hodnotu podpory dále snížilo. Ubytovací stipendium je jediná forma podpory, na kterou mají nárok i studenti starší 25 let.
- **Příspěvek na zdravotní pojištění** ve výši 2 127 Kč měsíčně stát za studenty hradí, ale jen před dosažením 26. roku věku. Pojištění stát hradí i doktorandům po dobu standardní doby prezenčního studia.
- **Slevu na jízdném** výrazněji využívá neznámý podíl studentů s potřebou cestování. Nárok platí jen před dosažením 26. roku věku. Sleva byla v rámci posledního konsolidačního balíčku od roku 2022 zredukována ze 75 % na 50 %.⁹

7 Kromě hlavních nástrojů existuje několik dalších, méně významných. Příkladem je nárok studentů na příspěvek na bydlení, ke kterému se váže nedávný rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. 5. 2025, čj. 20 Ad 25/2023-32. [🔗](#), který uznává podmíněnost nároku studenta na příspěvek doložením neuplatňování daňového zvýhodnění na vyživované dítě na straně rodičů.

8 Podrobněji viz např. [🔗](#)

9 Se slevou na dopravu se dříve pojila praxe některých dopravců účelově zvyšovat základ cestovného, ze kterého se sleva počítá. Viz [🔗](#)

- **Zlevněné (dotované) stravování** ve vysokoškolských menzách je formou nepřímé podpory, pro které neexistuje věrohodné mezinárodní srovnání a rozsah a cílení této podpory nejsou sledovány. Dotační podpora se v posledních letech výrazného nárůstu cen surovin a energií zvyšovala pomalu, takže jídlo v menzách výrazně zdražovalo.
- **Sleva na dani z výděлку samotného studenta** byla zrušena v rámci konsolidačního balíčku od ledna 2024.

Nepřímé formy podpory vysokoškoláků

- **Daňový odečet** rodičů z daně z příjmu fyzických osob (DPFO) ve výši 1 267 Kč, 1 860 Kč a 2 320 Kč měsíčně podle pořadí dítěte představuje hlavní formu nepřímé podpory. Byť z pohledu dodatečných nákladů na živobytí jde o částku poměrně nízkou, odečet může kompletně uplatnit pouze rodič vydělávající alespoň 25 600 Kč hrubého měsíčně, což představuje 70 % mediánové mzdy.¹⁰ Rodič s ještě nižší mzdou pak získává nárok na tzv. daňový bonus, ale pouze pokud jeho příjem z práce v měsíčním ekvivalentu dosahuje alespoň 10 400 Kč hrubého.¹¹ Daňové zvýhodnění tak nepomáhá studentům, jejichž rodiče z nějakých důvodů vydělávají méně, pracovat nemohou či nechtějí nebo když studenti rodiče nemají. Nárok na daňovou slevu či bonus navíc také končí s dovršením 26. roku věku studenta.
- **Přídavek na dítě:** Nárok mají nejchudší rodiny s příjmy pod 3,4násobkem životního minima. V případě domácnosti dvou dospělých s jedním, resp. dvěma studenty tato hranice čistých příjmů představuje 40 800 Kč, resp. 52 666 Kč měsíčně. Takto definovaná rodina pak má nárok na 1 080 Kč měsíčně za studenta. Částka se navyšuje o 500 Kč, pokud má některá ze společně posuzovaných osob příjem.¹² Nárok na přídavek však skokově zaniká při rozhodném příjmu i jen o korunu vyšším než rozhodná hranice a také s dovršením 26. roku věku studenta. V lednu 2024 byl přídavek na děti vyplácen 366 tisícům domácnostem. Kolik studentů žije v domácnostech s nárokem, se nesleduje.

V posledních letech se v reakci na inflaci a růst příjmů zvyšovala jak hranice nároku na přídavek, tak výše přídatku.

Tabulka 2 shrnuje skladbu částek finanční podpory studentů v měsíčních ekvivalentech podle příjmových poměrů jejich rodičů pro rok 2024 v rozlišení věkové hranice 26 let. Podrobné parametrické nastavení nástrojů podpory je popsáno v sekci na konci. Finanční podpora je pro studenty z příjmově velmi chudých rodin na velmi nízké úrovni 6 120 Kč měsíčně. Výše podpory s vyšší rodičovských příjmů klesá a po překročení čistých měsíčních příjmů rodičů zhruba na úrovni 40 800 Kč naráží na minimum 1 867 Kč měsíčně. Podpora studentů při dosažení 26 let věku je zanedbatelná a má podobu ubytovacího stipendia.

V předposledním řádku **Tabulky 2** je uvedena i celková výše podpory v roce 2021 v cenách roku 2024. Reálná hodnota podpory se po roce 2021 změnila u různých studentů různě: U studentů mladších 26 let podpora narostla o 12 % v případě nejchudších rodin, a to hlavně díky navýšení dětských přídatků. V druhé skupině podprůměrně výdělečných rodičů podpora narostla mírně o necelá 3 %. Zdaleka nejvíce o 20 % reálná hodnota podpory narostla v případě nadprůměrně výdělečných rodičů, hlavně díky navýšení ubytovacího stipendia. Reálná hodnota již dříve nízké podpory se v případě studentů starších 25 let dokonce mírně snížila.

10 Hranice hrubé měsíční mzdy (zaokrouhlené na stovky Kč) je odhadnuta pro případ jednoho dítěte v domácnosti: Hrubá mzda 25 600 Kč měsíčně – 15 % daň 3 840 Kč – sleva na poplatníka 2 570 Kč – sleva na dítě (studenta) 1 267 Kč = daňová povinnost ve výši 3 Kč je blízka nule [(25 600 * 0.15) – 2 570 – 1 267 = 3].

11 Dle díky zákona musí výdělek rodiče dosahovat nejméně šestnásobek minimální měsíční mzdy (124 800 Kč ročně, tj. 10 400 Kč měsíčně). Průměrná mzda v české ekonomice dosáhla v 1. čtvrtletí roku 2025 úrovně 46 924 Kč. ČSÚ

12 Pro nárok na zvýšenou výměru se zohledňuje příjem ze zaměstnání (který dosahuje alespoň výše částky životního minima jednotlivce), příjem z podnikání, nemocenská, důchod nebo podpora v nezaměstnanosti, příspěvek na péči o osobu do 18 let nebo rodičovský příspěvek (pokud je poskytován po vyčerpání peněžité pomoci v mateřství).

Tabulka 2: Přímá finanční podpora českých vysokoškoláků zůstává nízká
(srovnání roku 2024 s rokem 2021)

	Studenti mladší 26 let			Studenti 26 let a starší		
	Čisté měsíční příjmy rodičů ¹³					
	Méně než 18 000 Kč ¹⁴	18 000 Kč až 40 800 Kč ¹⁵	Více než 40 800 Kč	Méně než 18 000 Kč	18 000 Kč až 40 800 Kč	Více než 40 800 Kč
Ubytovací stipendium ⁱ	600 Kč	600 Kč	600 Kč	600 Kč	600 Kč	600 Kč
Sociální stipendium ⁱⁱ	3 940 Kč	0 Kč	0 Kč	0 Kč	0 Kč	0 Kč
Sleva na dani ⁱⁱⁱ	0 Kč	1 267 Kč	1 267 Kč	0 Kč	0 Kč	0 Kč
Dětské přídavky ^{iv}	1 580 Kč	1 580 Kč	0 Kč	0 Kč	0 Kč	0 Kč
Celkem (rok 2024)	6 120 Kč	3 447 Kč	1 867 Kč	600 Kč	600 Kč	600 Kč
Celkem (rok 2021 v cenách roku 2024)^v	6 850 Kč	3 545 Kč	2 240 Kč	585 Kč	585 Kč	585 Kč
Změna reálné hodnoty mezi roky 2021 a 2024 [%]	11,9 %	2,8 %	20,0 %	- 2,1 %	- 2,1 %	- 2,1 %

- i) V případě ubytovacího stipendia odhadujeme částku 600 Kč. Konkrétní částka je stanovena jednotlivými vysokými školami, a může se tedy lišit.
- ii) Pro výpočet nároku na sociální stipendium se zde předpokládá životní minimum rodiny pro případ dvou osob (např. rodiče) a jednoho studenta ve věku 15–25 let. V případě výše sociálního stipendia vycházíme z měsíční hodnoty 4 725 Kč. Tu však studenti obdrží pouze během akademického roku, tj. po dobu 10 měsíců. Průměrná měsíční částka (přepočtena na 12 měsíců) tak je 3 940 Kč.
- iii) U slevy na dani rodičů se předpokládá, že rodina s čistým rozhodným příjmem pod 18 000 Kč nedosáhne na slevu na dani ani daňový bonus. Není zahrnuta státní platba pojistného za studenty mladší 26 let a sleva na jízdě, která výrazně závisí na intenzitě využívání veřejné dopravy studentem. Částka 1 267 Kč představuje slevu na dani za první dítě. U druhého dítěte je 1 860 Kč, třetí a další 2 320 Kč.
- iv) Výše přídavků na dítě 1 580 Kč zde předpokládá, že rodič pracuje. Je však pouze 1 080 Kč v případě, že žádný z rodičů nepracuje.
- v) Vyjádřeno v cenách roku 2024 s využitím ročních měr inflace v letech 2022 až 2024 (15,1 %, 10,7 % a 2,4 %) vyjádřených jako přírůstek průměrného ročního indexu spotřebitelských cen ČSÚ https://csu.gov.cz/mira_inflace

Věk studentů s nárokem na podporu¹⁶

Na české studenty do 25 let věku se zákon dívá jako na tzv. **nezaopatřené děti**. Studenti pak ztrácí nárok na většinu forem podpory s dosažením 26. roku věku. Pouze na Kypru a v Litvě je rozhodný věk nižší než v Česku, ostatní země EU mají strop přinejmenším 30 let. Hranice 26. roku věku je na současné globální poměry nízká. Průměrný věk při nástupu do navazujícího magisterského studia je 24,5 roku. Na vysokou školu se u nás totiž běžně nastupuje až v 19 letech, nemálo maturantů až po roce či dvou letech praxe nebo zahraniční stáže. Mnoho studentů navíc přesahuje standardní dobu studia třeba i kvůli zahraničnímu pobytu v rámci výměnných programů. Většina studentů stále usiluje právě o magisterské studium.

Přirozeně pak věkem podíl pracujících studentů stoupá. Zřejmě i kvůli nedostatečné finanční podpoře čeští studenti v evropském srovnání více pracují. Ve věkové skupině 25–30 pracuje 81 % studentů, starších třiceti let už pracuje 94 %, což je zdaleka nejvyšší číslo v rámci zemí EU27, kde je průměr 80 %. Méně než polovina studentů pracuje v oboru blízkém jejich studijnímu zaměření. Čeští vysokoškoláci pracují nadprůměrných 14 hodin týdně, tedy o hodinu více než průměr EU. Méně času zbývajících na studium může snižovat jeho kvalitu, prodlužovat ho a zvyšovat míru nedokončování. Česko také vykazuje třetí nejvyšší podíl studentů zvažujících ukončení studia a nástup do práce.

¹³ Dle zákona o státní sociální podpoře jde o tzv. rozhodný (čistý) příjem v rodině.

¹⁴ Odpovídá 1,5násobku životního minima rodiny (12000 Kč) dvou rodičů a jednoho dítěte ve věku 15–26 let.

¹⁵ Odpovídá 3,4násobku životního minima rodiny (12000 Kč) dvou rodičů a jednoho dítěte ve věku 15–26 let.

¹⁶ Citované údaje jsou převzaté z šetření EUROSTUDENT 8: Synopsis of Indicators 2021–2024

Reforma je nutná

Český systém finanční podpory vysokoškolských studentů je zastaralý, finančně slabý, neefektivní a špatně zacílený. Poslední vážnější záměr jeho modernizace je už patnáct let starý a je spojen s rámcovým návrhem reformy celého vysokoškolského systému popsáním v *Bílé knize terciárního vzdělávání*.¹⁷ Tehdejší věcný záměr zákona o finanční pomoci studentům¹⁸ byl inspirován systémem studentských grantů, vratných i nevratných, Nizozemí a Velké Británie. K implementaci této ani jiné reformy však dosud nedošlo.

Společenské, odborné i politické vnímání potřeby systémové reformy je slabé. Je to zřejmě dáno řadou faktorů, jako je poměrně nízká příjmová nerovnost, dlouhodobě nízká nezaměstnanost a neexistence školného na veřejných vysokých školách. Navíc neexistuje silnější a hlasitější zájmová skupina, která by toto téma prosazovala. Studentské senáty nebo studentští členové senátů totiž zastupují studenty, a ne ty, kteří se na vysokou školu z finančně-materiálních důvodů nehlásí. Relevantní šetření mezi středoškoláky se nerealizují. Roli hraje i velmi sociálně-ekonomicky selektivní regionální školství. Míru veřejné pozornosti snižuje i nedostatečnost dostupných statistik.

Tabulka 3 shrnuje sliby programů významnějších politických stran a hnutí do sněmovních voleb 2025. Protože v době dokončování tohoto přehledu (polovina srpna 2025) bylo zveřejněno programů jen pár, k aktualizaci přehledu se ještě vrátíme před volbami v září.

Tabulka 3: Jak vidí reformu finanční podpory studentů předvolební programy

ANO	V době finalizace studie nebyl program znám.
SPOLU (KDU-ČSL + ODS + TOP 09)	<i>„Budeme hledat finanční nástroje na podporu vysokoškolských studentů ze sociálně znevýhodněných rodin.“</i> Program, sekce Kvalitní vzdělání a špičková věda 🔗
Piráti	<i>„Nedovolíme zavedení školného na vysokých školách. Budeme prosazovat vratné studentské granty, aby nedostatek financí nikoho neodradil od studia. Vysokoškolské koleje musí být cenově dostupné a musí být atraktivním prostorem pro život studujících.“</i> Dlouhodobý program, sekce Veřejné služby–vzdělávání. 🔗 <i>„Uvolníme ze státního rozpočtu prostředky na renovaci a dostavbu kolejí a posílíme sociální stipendia na potřebnou výši.“</i> Předvolební program 🔗, bod 18 nebo 2. pilíř. 🔗 <i>„Studenti budou moci získat vratné studentské granty, aby pro ně finance nebyly nepřekonatelnou bariérou ke studiu.“</i> Předvolební program 🔗, bod 46 nebo 4. pilíř. 🔗
SPD	V době finalizace studie nebyl program znám.
STAN	Zveřejněný program k tématu nic neobsahuje. 🔗
Stačilo!	V době finalizace studie nebyl program znám.
Motoristé	Zveřejněný program k tématu nic neobsahuje. Navrhuje pouze zavedení školného při studiu „okrajových humanitních oborů,“ jehož výnos by byl použit na stipendia pro nejtalentovanější. 🔗

¹⁷ Bílá kniha terciárního vzdělávání, 2009 🔗

¹⁸ Plán implementace reformy finanční pomoci studentům dne 31. 5. 2010 projednala Fischerova vláda 🔗

DOPORUČENÁ REFORMNÍ OPATŘENÍ

- 1 Zvýšit zastarale nízkou rozhodnou hranici 26 let věku, po jejíž dosažení studenti či jejich rodiče ztrácí nárok na většinu přímých a nepřímých podpor z titulu vyživovaného dítěte. Změny lze rozlišit podle typu podpory.
- 2 V případě nedostatku prostředků převést nepřímou podporu daňového zvýhodnění rodičů na přímou finanční podporu formou studentských stipendií, vratných či nevratných grantů.
- 3 Omezit či eliminovat striktní hranice ztráty nároku na podporu skrze dětské přídatky a sociální stipendia. Rozšířit okruh studentů s nárokem na tuto podporu zvýšením násobku životního minima.
- 4 Valorizačně navázat výši podpor na inflaci a růst reálných mezd, respektive na růst životních nákladů studentů.
- 5 Výrazně navýšit výdaje na sociální a ubytovací stipendia a výrazně navýšit nabídku solidního a cenově dostupného studentského ubytování (investiční výstavba vysokoškolských kolejí ¹⁹).
- 6 Převést agendy ověřování nároku a výplatu sociálních stipendií z vysokých škol na úřady práce a procesně digitalizovat (je již v procesu se zavedením v roce 2026).
- 7 Zavést formy vratné finanční pomoci, např. systém regulovaných studentských půjček nebo lépe systém splátkově bezrizikových vratných grantů na živobytí, případně i na školné pro studenty soukromých vysokých škol a případně i vybraných špičkových škol v zahraničí. Splátky potom realizovat v rámci již zavedeného systému výběru daně z příjmů fyzických osob podmíněných překonáním určité prahové úrovně příjmů, s úročením nesplacené částky na úrovni úrokových sazeb ČNB a zrušením splátkového závazku po jeho nesplacení do zhruba 25 let.
- 8 Ve vazbě na výše uvedené změny navýšit objem přímé veřejné finanční podpory studentů o 5 až 10 mld. Kč ročně na intenzitu blízkou průměru zemí EU.
- 9 Administrativní a statistické výkaznictví podpory upravit tak, aby bylo možno monitorovat cílení a efektivitu podpory studentů s ohledem na demografické a sociální charakteristiky. Data využívat k pravidelnému monitoringu a analýzám. V tomto se nesoustředit pouze na materiálně-finanční situaci studentů, ale také na situaci a motivy mladých lidí (již od nástupu na střední školu) od vysokoškolského studia potenciálně odrazených nedostatečnou finanční podporou.²⁰

¹⁹ V českých velkoměstech je extrémně nízký podíl míst na kolejích vůči počtu studentů, protože kapacity vysokých škol tam výrazně narostly, ale ne kapacity kolejí. Nutnost dražšího nájemního bydlení jinde tam pak zvyšuje finanční zatížení studentů a potřebu práce při studiu. Výstavba kolejí by byla dobře cílenou podporou na studenty bez hrozby zneužívání a ve velkoměstech by to ulevilo trhu s běžným bydlením. Autoři za podnět děkují Jakubu Čechovi.

²⁰ Daniel Münich a Otakar Kořínek. Finanční podpora vysokoškolských studentů v České republice: Rekonstrukce systému nutná. IDEA 8/2021.

Příloha: Podrobnosti k vybraným nástrojům finanční podpory studentů

Ubytovací stipendium

Na ubytovací stipendium má nárok pouze student, který se vzdělává v okrese odlišném od místa trvalého pobytu (Praha se počítá jako jeden celek). Studenti studující v okrese svého bydliště ale mají nižší náklady na bydlení pouze za předpokladu, že mohou bydlet u rodičů a na jejich náklady, což mnohdy neplatí. Podpora je navíc vyplácena pouze 10 měsíců, kdy se implicitně předpokládá, že student je během prázdnin ubytován na náklady rodičů. Výše stipendia se liší dle jednotlivých škol a pohybuje se okolo 7 200 Kč ročně, tedy 600 Kč měsíčně.²¹ Nominální hodnota vypláceného stipendia za posledních osm let sice stoupla o více než 50 %, avšak inflace a zejména nárůst cen bydlení byly výrazně vyšší. Jen za dva roky 2022 a 2023 náklady průměrné domácnosti na bydlení stouply o téměř 22 %.²² Jestliže v roce 2018 ubytovací stipendium pobíralo 134 tisíc studentů, v roce 2023 se okruh příjemců snížil na 109 tisíc.²³

Sociální stipendium

Nárok na toto stipendium²⁴ mají studenti, jejichž rodina (myšleno rodiče) nedisponuje příjmem vyšším než 1,5násobek životního minima rodiny.²⁵ Takže například student s oběma rodiči má v roce 2025 na sociální stipendium nárok tehdy, pokud výše celkových čistých příjmů jeho rodiny nepřekročí 18 000 Kč měsíčně. Tento skokový zánik nároku je velmi problematický.

Téměř není známo, a tedy ani využíváno, že student se může rozhodnout vytvořit samostatnou domácnost a pokud na něj jeho rodiče přestanou uplatňovat slevu na dítě, může samostatně dosáhnout na přírůstek na dítě a sociální stipendium. Roční přírůstek na dítě a sociální stipendium pak mohou i převýšit zrušenou daňovou slevu rodičů. Takový student navíc může pracovat, protože příjmy ze závislé činnosti se podle zákona o státní sociální podpoře nepovažují za příjmy, pokud je získalo nezaopatřené dítě.²⁶

Výše sociálního stipendia je stanovena jako čtvrtina minimální mzdy, která od 1. 1. 2025 činí 20 800 Kč.²⁷ V roce 2025 se tedy jedná o částku 5 200 Kč měsíčně. Protože ale nárok platí jen po dobu 10 měsíců akademického roku, rozpočtena na 12 měsíců podpora činí jen 4 333 Kč měsíčně (roku 2024 se jednalo o 3 940 Kč měsíčně, jelikož minimální mzda činila 18 900 Kč). S ohledem na životní náklady jde stále o velmi nízkou částku.

Sociální stipendium pobírá pouze zanedbatelných zhruba 400 studentů z celkových 300 tisíc vysokoškoláků, což je alarmující.²⁸ Zákon navíc definuje tzv. stipendium v případě tíživé sociální situace studenta o jehož výši zpravidla rozhoduje rektor. Poslední přesnější údaje z roku 2018 vypovídají o tom, že toto stipendium pobírá ještě méně studentů a bývá v průměru poloviční než stipendium sociální.²⁹

21 Univerzita Karlova vyplácela v roce 2024 částku v přepočtu 640 Kč měsíčně, Západočeská univerzita 613 Kč měsíčně, Masarykova univerzita v roce 2020 vyplácela 510 Kč měsíčně, Univerzita Palackého v Olomouci v roce 2023 vyplácela 625 Kč. Podobnou částku uvádí i web [2](#)

22 Odkaz [3](#)

23 Podle našich výpočtů vycházejících z výdajů MŠMT z roku 2023 činily výdaje MŠMT na ubytovací stipendia veřejných vysokých škol 785 019 000 Kč. Při průměrném ročním výdaji 7 200 Kč na studenta vychází 109 tisíc příjemců. Poslední přesný počet studentů veřejných vysokých škol pobírajících ubytovací stipendium je právě z roku 2018.

24 Vysokoškolský zákon [4](#)

25 Životní minimum rodiny se skládá z částek na první a druhou osobu v domácnosti a částky na nezaopatřené dítě do 26 let věku. Od roku 2023 je hodnota pro první osobu v domácnosti 4 470 Kč, pro druhou a další 4 040 Kč a pro nezaopatřené dítě ve věku 15 až 26 let 3 490 Kč. Tudíž například pro samoživitele (s jedním studentem), respektive dva manžele s jedním studentem představuje životní minimum rodiny 7 960 Kč, respektive 12 000 Kč měsíčně (a 1,5násobek potom představuje částky 11 940 Kč a 18 000 Kč).

26 Za detaily uvedené v tomto odstavci děkujeme Jakubu Čechovi s odkazem na nedávný rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 13. 5. 2025, čj. 20 Ad 25/2023-32. [5](#)

27 Například Univerzita Karlova nevyplácí 25 % minimální mzdy, ale 35 %.

28 Odkaz [6](#)

29 Podle § 91 odst. 3 zákona o vysokých školách. Roku 2018 pobíralo stipendium v tíživé situaci 618 studentů a průměrně dostali 10 619 Kč ročně, sociální stipendium pak obdrželo 1 054 studentů v průměrné výši 20 203 Kč ročně. Viz Tabulka 3.4. každoročních souhrnů MŠMT z výročních zpráv veřejných vysokých škol [7](#)

Nepřímé formy podpory (prostřednictvím rodičů)

Daňové zvýhodnění rodičů

Hlavní formu podpory studentů představuje daňové zvýhodnění rodičů a jde tedy o podporu nepřímou. Ročně si jeden z rodičů může odečíst z daní 15 204 Kč na první, 22 230 Kč na druhé a 27 840 Kč na každé další dítě. Měsíčně jde o částky 1 267 Kč, 1 860 Kč a 2 320 Kč. Slevu na dani je možné uplatnit pouze do dosažení 26 let studenta. Sleva na první dítě zůstala i přes vysokou inflaci na stejné hodnotě od roku 2018, roku 2022 se alespoň zvýšily částky u druhého a dalších dětí.

V případě nízkých příjmů, a tedy i nízké daňové povinnosti, vzniká rodičům nárok na daňový bonus. Tudíž i nízkopříjmové domácnosti mohou na podporu dosáhnout. Do roku 2021 existoval strop daňového bonusu, který některé nízkopříjmové rodiče čtyř a více dětí znevýhodňoval. V současné době už ale strop výše bonusu neexistuje. Aby však rodič mohl bonus čerpat, musí prokázat minimální měsíční příjem na úrovni poloviny minimální mzdy – pokud jde o zaměstnance. V roce 2025 se jedná o částku 10 400 Kč měsíčně. V případě OSVČ jde o šestnásobek minimální mzdy ročně – 124 800 Kč, tj. také 10 400 Kč měsíčně.³⁰ Podle našich původních výpočtů na základě dat ČSÚ SILC zhruba 10–15 % rodin vysokoškoláků nemá na daňové zvýhodnění nárok právě z důvodu nižších příjmů.³¹ O poměrně nízký podíl se jedná zřejmě i proto, že studenti z nízkopříjmových rodin většinou na vysokou školu nejdou nebo z nich odcházejí předčasně.

Pokud se rodiče vzdají daňového zvýhodnění, může být student považován za samostatnou domácnost a nárokovat si sám dětské přídavky, snadněji dosáhnout na sociální stipendium a zároveň pracovat (viz sociální stipendium výše).

Přídavky na děti

Nejchudším rodinám, s příjmy pod 3,4násobkem životního minima, je poskytován přídavek na nezaopatřeného studenta do 26 let. V případě domácnosti dvou dospělých s jedním, resp. dvěma studenty tato hranice čistých příjmů představuje 40 800 Kč, resp. 52 666 Kč měsíčně. Takto definovaná chudá rodina má nárok na 1 080 Kč za každého studenta. Pokud má některý z členů domácnosti příjem ze zaměstnání, je přídavek vyšší – 1 580 Kč na studenta. V lednu 2024 byl přídavek na děti vyplácen 366 tisícům domácností.³² Kolik studentů ale žije v domácnostech s nárokem, se nesleduje, a není tedy znám.³³ V posledních letech se v reakci na inflaci zvyšovala jak hranice nároku na přídavek, tak výše přídavku.

Jako v případě sociálního stipendia je velmi problematické, že nárok na přídavek skokově zcela zaniká při překročení rozhodného příjmu i o jedinou korunu. Stejně tak je problematické, že nárok skokově končí s dosažením 26 let věku studenta a že přídavek nečerpá samotný student, ale jeho rodič, který nutně nemusí svému dítěti poskytovat odpovídající finanční či materiální zajištění. Dávku může pobírat i student sám na sebe, ale rodiče na něj nesmí uplatňovat daňové zvýhodnění (viz sociální stipendium výše).

30. Do těchto příjmů se nezapočítávají příjmy od daně osvobozené (např. sociální dávky, peněžité dávky v mateřství, podpora v nezaměstnanosti, dohody o provedení práce zdaněné paušální sazbou atp.)

31. Autoři děkují Michalu Šoltésovi a Kláře Kalíškové za odhad na základě TaxBen modelu CERGE-EI.

32. Informace o vyplacených dávkách v rezortu MPSV ČR v lednu 2024 [🔗](#)

33. Do roku 2007 byl koeficient 4násobek životního minima, poté se rapidně snížil na 2,4násobek, mezi lety 2018 a 2021 byl na úrovni 2,7násobku a od 1. 7. 2022 se zvýšil na 3,4násobek.

DĚKUJEME VŠEM PODPOROVATELŮM | WE THANK ALL OUR SUPPORTERS

Zaujala vás tato publikace?

Podpořte nezávislý akademický výzkum
dopadů veřejných politik ČR
a přispějte na naši činnost,
abychom mohli napsat další.

IDEA při Ekonomickém ústavu AV ČR

Politických vězňů 7, Praha 1

Tel.: (+420) 602 698 440

[facebook.com/ideacerge](https://www.facebook.com/ideacerge)

✉ idea@cerge-ei.cz

🏠 <https://idea.cerge-ei.cz>

✂ @IDEA_ThinkTank

Upozornění: Tato publikace reprezentuje pouze názory autorů, a nikoli oficiální stanovisko Ekonomického ústavu AV ČR, v. v. i. či Centra pro ekonomický výzkum a doktorské studium Univerzity Karlovy, CERGE.

Warning: This study represents only the views of the authors and not the official position of the Economics Institute of the Czech Academy of Sciences, nor those of the Charles University Center for Economic Research and Graduate Education.

Český systém finanční podpory vysokoškoláků: slabý, děravý, zastaralý

Policy Brief IDEA

© Daniel Münich a Jiří Slabý

Ekonomický ústav AV ČR, v. v. i., 2025

ISBN 978-80-7344-730-4